

Stockholm 1897

Konst- och industriutställningen rekonstrueras av barnen på Hyllan
Sven Hagman

När Hyllan, som är museets barn- och familjeverkstad öppnade för säsongen 1984–85 stod temat "Stockholm 1897" på programmet. Detta år slog den stora Allmänna Konst- och Industriutställningen upp sina portar på Djurgården. Tiden var inne för en nordisk uppvisning av de resultat som den växande industrin frambragt.

Den kungliga kortegen på väg till utställningens högtidliga öppnande den 15 maj 1897. I bakgrunden reser sig den magnifika industrihallen med sina vackert utsmyckade minareter.

Skansens kanoner saluterade, kungen talade och för tiotusentals stockholmare blev det en stor fest. Fyra tusen utställare deltog i lovsången till en ny epok – industrins. Stockholm hade ju dessutom vid den här tiden förvandlats till storstad. Befolkningen hade ökat explosionsartat, nya stadsdelar växt upp och många nya gator hade öppnats.

Intresset för att bygga utställningen i modell på Hyllan och försöka levandegöra denna viktiga nydaningsperiod hade funnits länge. Vi visste att det fanns mycket att berätta för Hyllans många besökande barn och föräldrar.

Målsättning utformades

Med utgångsläge från tidigare erfarenheter och arbetsmetoder på Hyllan, stod det ganska snart klart att vi skulle få begränsa vårt modellbygge till enbart industriutställningen. Om stadens folk och arbetsliv i övrigt under det sena 1800-talet fick vi berätta vid visningar av den permanenta utställningen "Människor kring en verkstad, Stockholm 1897".

Målsättningen blev därför, att i modell så noga som möjligt, återge de mest betydelsefulla paviljongerna på utställningen. Det brokiga folklivet runt omkring skulle återges så tidstroget som möjligt, både i form och färg. Bolmande grosshandlare, välklädda patroner, fylliga prostar, mamseller med parasoll och sjömansklädda barn skulle blandas med utställningens uniformerade vakter.

Industrihallens praktfulla entré tillhörde utställningens mest imponerande byggnader. Foto Carl Heideken.

Första byggnaden

För att barnen skulle kunna orientera sig inom utställningsområdet, började vi med att bygga Nordiska museet, en byggnad som de flesta känner till idag. Det var endast halvfärdigt 1897, men kunde genom en fyndig träkonstruktion av arkitekten Agi Lindegren upplåtas till utställningspaviljong. Hemslojd, hälsovård och undervisning hade bli sina monstrar här. Med stor entusiasm från barn och föräldrar började uppförandet av den stora byggnaden redan första arbetshelgen på Hyllan. Trots ett rikt bildmaterial hade många barn svårt att sätta sig in i tidsperioden och inte minst att förstå ordet utställ-

ning. Innebörden fick förklaras åtskilliga gånger innan de unga byggmästarna släppte loss sin skaparlust.

Moriska kaffehuset

Kaffehuset på utställningen tilldrog sig stort intresse av flera anledningar. Dels höll kaffet på att bli en folkdryck, dels delade man ut äkta porslinskoppar till besökarna på de flesta kaffehusen. Tex delade Skandinaviska kaffeförädlingsaktiebolaget ut över 250.000 kaffekoppar dekorerade med bilder från bland annat Industrihallen.

På Hyllan valde vi att bygga det vackra, vita

Moriska kaffehuset. Foto Anna Ulfstrand.

*Utställningens största byggnad var
industrihallen både 1897 och på Hyl-
lan. Foto Carl Heideken.*

*Huskvarna vapenfabrik, Rörstrand,
Bultfabriken och Gusums bruk var
några av de många utställarna i in-
dustrihallen 1897.*

Moriska kaffehuset. Det hade med sina förgyllda torn och gallertillslutna fönster något mystiskt lockande för barnen. Ett randigt soltält med fläktande palmer, som vi gjorde av tyg och piprensare, bidrog till den österländska stämningen.

Några av de populäraste kaffekopparna, som delades ut i reklamsyfte, visades i en glasmonter nedanför Hyllan.

Liljeholmens stearinfabrik

En av utställningens högsta paviljonger var Liljeholmens stearinfabriks. På en 14 meter hög "mässingsljusstake" reste sig ett 23 meter högt "ljus", murat av tegel. Högst upp satt som en eldslåga, en strålkastare, vars ljus på kvällarna spelade bort mot slottet och Gamla stan. Inuti ljusstaken kunde man följa

ljusstillsättning och man fick en stearinmedalj med sig hem som minne.

På Hyllan blev det ett fascinerande bygge för barnen, inte minst då vi monterade in en elektrisk lampa i toppen av det vitmålade ljuset.

Industrihallen

Den största och mest magnifika byggnaden på utställningen var Industrihallen, ritad av den kände arkitekten Ferdinand Boberg. Det var den största träbyggnad som någonsin konstruerats i Sverige. Den stora kupolen, med de fyra utsmyckade minareterna, reste sig stolt, högt över alla andra byggnader. Den tilldrog sig ett stort intresse från besökarna. I hallen visade en lång rad utställare sina produkter.

Barnen fick från grunden vara med och bygga hal-

Med flit och intresse deltog både stora och små i det årslånga utställningsbygget. Foto Ingrid Wilken och Göran Fredriksson.

len, som inreddes med välgjorda små monstrar från bl a Rörstrand, Bolinder och Alfa-Laval. Här visades prov på den svenska industrins uppfinnarkonst, men även på barnens eminenta förmåga att gestalta de tekniska landvinningarna med virke, papp, spik och ståltråd.

Hultmans chokladfabrik

Vid planeringen av nya paviljonger fick barnen vara med och besluta. Därför var det ofrånkomligt att bygga Hultmans chokladfabriks utställningshus. Med träribbor, kartong och sidentyg uppfördes den ståtliga paviljongen med tornförsedda tak.

Hängbjörkar, blomsterrabatter och grusade gångar inramade den fantasifulla byggnaden, som väckte lika stor uppmärksamhet nu som 1897.

Under utspända skuggande soltält fanns en serveringslund, där man för 25 öre kunde avsmaka en kopp rykande varm choklad.

Till alla barns förtjusning kunde man göra det på Hyllan också.

Sagogrottan

Uppbyggd på pålar mitt ute i vattnet, fanns den för barnen mest intressanta uppenbarelsen – Sagogrottan. Vid själva grottöppningen låg en gondol som med jämna mellanrum gjorde turer in i grottan. Pärlande vattenkaskader kastade sig upp mot taket och föll glittrande ned i den sällsammaste färgprakt. En och annan kritiker på utställningen talade om Sagogrottan som ett "barnspektakel".

På Hyllan blev den omsorgsfullt uppbbyggd av flitiga händer och kom att tillhöra favoritbyggnaderna. Ljusspel, droppstensbildningar, gnistrande purpurgirlinger och bergakungsal i klaraste guld, speglade sig i vattnet även på Hyllan.

Kö till karusellkassan. Foto Anna Ulfstrand.

Någon trotsade cykelförbudet. Foto Anna Ulfstrand.

På väg till chokladfabriken. Foto Anna Ulfstrand.

Tidstypisk fotoateljé

Efter att ha deltagit i uppbyggnaden av utställningen på Hyllan och fått kunskaper om året 1897, väntade en trevlig överraskning. Barnen blev då inbjudna till en för tillfället uppbyggd, tidstypisk fotoateljé. Här fick de låna kläder och annan rekvisita från tiden och sedan fick de sitta ner i ateljén hos fotografen.

I spetsklädnings eller sjömanskostym blev de för-
evigade. Bilderna, som togs i en specialbyggd polaroid-
kamera, bruntonades och överlämnades i oval pas-
separtout. Över 700 barn på Hyllan blev fotografe-

Besöket i fotoateljén var höjdpunkten för många barn och inte minst föräldrar. Foto Göran Fredriksson.

Michael Obleser 13 år, en av de många idérika konstruktörerna som träffade porträttfotografen. Foto Henrik Hultgren.

rade och kommer förhoppningsvis att minnas utställningen 1897 länge.

Invigningsfest i dagarna fem

Under vinterlovsveckan i mars invigdes utställningen på Hyllan med stor fest i dagarna fem. Hyllans egen Oscar II i tidsenlig kostym invigningsstälade, "Oscars favoritkapell" spelade och publiken sjöng med i utställningsvisorna. Efteråt bjöds publiken på olika aktiviteter.

Kinematografen snurrade, fotoateljén var öppen, barnen tillverkade vindsnurror. "Hultmans choklad" bjöd på varm kakao och i Industrihallen "dånade" sex riktiga ångmaskiner.

De barn och föräldrar som dessutom såg filmerna som visades om Stockholm 1897 och följde med på visningen av "Människor kring en verkstad" hade lärt sig mycket om staden under det händelserika utställningsåret.

Avslutningen

Den 3 oktober 1897 lystes Stockholm upp av ett hisnande fyrverkeri. Staden och hamnen skimrade som ett himmelrike av ljus och raketer. Det var den allra sista kvällen på den stora utställningen. Med vemod mindes man sommarens begivenheter på Djurgården. 1900-talet hade börjat redan 1897.

I maj 1985 tystnade ångmaskinerna på Hyllan och vattnet i sagogrottan togs bort. Det snickrades och målades inte mer runt arbetsborden, aktiviteterna var slut för den här säsongen. Bilderna och kartorna, som barnen fått inspiration från, kunde plockas ned. Många barn hade länge stått och tittat på de innehållsrika fotografierna på folklivet, hästdroskorna, Industrihallens tekniska vidunder och allt det andra.

Barnen hade varit med och byggt upp utställningen på nytt, levt sig in i det myllrande folklivet på 1897 års stora manifestation – i denna annorlunda historiektion.

Efter den högtidliga invigningen delade kungen ut minnespengar till publiken. Foto Göran Fredriksson.

I en programserie med "moderna" visor från Stockholms gator 1897 sjöng Luffarkapellet, Gunter Görres och Göran Almås. Foto Ingrid Wilken.

